

Mladen Plovanić

VIJEĆNICI PRVOG SAZIVA ZAVNOH-a IZ VINODOLA

Nakon prvog zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), održanog 26. i 27. studenog 1942. godine u Bihaću, pristupilo se i u Hrvatskoj pripremama za osnivanje Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH). S time u vezi su vijećnici AVNOJ-a iz Hrvatske¹ pokrenuli prvih dana prosinca 1942. godine akciju za stvaranje ZAVNOH-a, naznačivši u dopisima poslatim okružnim komitetima KPH u Hrvatskoj da je ta inicijativa pokrenuta sporazumno s izvršnim odborom AVNOJ-a. Taj je dopis, a potpisao ga je Andrija Hebrang, tadašnji član izvršnog odbora AVNOJ-a i sekretar Centralnog komiteta KP Hrvatske (CKKPH), poslat 5. prosinca u vidu okružnice svim OK-ima u Hrvatskoj. U njemu je naznačeno da OK-i predlože u roku od 10 dana imena i karakteristike određenog broja (različito za razne okruge) »poznatih i istaknutih narodnih boraca, odanih narodno-oslobodilačkoj borbi, bez obzira na raniju partijsku pripadnost i bez obzira na nacionalnost i vjeru«, koji će doći u obzir za vijećnike ZAVNOH-a. Upozoreno je i na potrebu vođenja brige o proporcionalnom nacionalnom odnosu stanovništva, pa, s tim u vezi, i nacionalnoj pripadnosti predloženih predstavnika.² Dodatno je (»post scriptum«) naznačeno u okružnici da među predloženima treba biti i žena kao i nekoliko istaknutih partijskih radnika. Za područje Hrvatskog primorja je u glavnom tekstu okružnice naznačeno da se predloži 5 (pet) kandidata, ali je na kraju (»post scriptum«) upozoreno da OK-i po mogućnosti »predlože i veći broj kandidata«.³

Odmah po primitku spomenute okružnice se OK KPH za Hrvatsko primorje pismeno obratio svim kotarskim komitetima KPH s tim da predlože, u duhu spomenute okružnice »vijećnika AVNOJ-a iz Hrvatske« kandidate za članove prvog saziva ZAVNOH-a.

Na vinodolskom su teritoriju djelovala tada 3 kotarska komiteta KPH, za Crikvenicu, Novi Vinodolski i Senj.⁴ Zbog toga su sva tri komiteta predložila kandidate za ZAVNOH sa svog područja, nakon čega je OK KPH za Hrvatsko primorje sastavio konačnu listu koju je uputio Centralnom komitetu KPH.

U prijedlogu KKKPH Črikvenica je naznačen samo Šimun Marušić, u prijedlogu KKKPH za Novi Vinodolski su naznačeni — Milan Mataija, Pavle Mataija, Antun Butković i Stjepan Ugrin, a u prijedlogu KKKPH Senj Tomo Strizić i Josip Butorac.

OK KPH za Hrvatsko primorje je — usvojivši prijedloge kotarskih komiteta — poslao Centralnom Komitetu KPH 16. prosinca 1942. godine ovaj prijedlog delegata za ZAVNOH:

»Imena i karakteristike sedmorice poznatih i istaknutih boraca koji dolaze u obzir za vijećnike našeg zemaljskog vjeća:

- 1/ Strižić Toma, rođen 1906 iz Bribira po zanimanju krojač. Političkim radom počeo se baviti 1931. god., kao pristalica H.S.S. Bio je proganjan od protunarodnih režima. Po obnavljanju H.S.S. postaje sekretar iste za kotar Novi Vinodol. U H.S.S.-u kao simpatizer Komunističke Partije zastupa uvijek lijevo stanovište i kao takav je sprečavan u radu od vodstva i proganjan od vlasti. Kao javni radnik rukovodi sa radom Narodne Čitaonice u Bribiru i nastoji na širenju napredne literature na Primorju. Organizira Gospodarsku Slogu. Članom Kom. Partije postaje mjeseca Jula 1940 god. kao politički radnik poznat je u Hrv. Primorju.

Po napadu na Sovjetski Savez fašističke Njemačke poziva narod na otpor i oružanu borbu a u drugoj polovici mjeseca srpnja 1941 odlazi u šumu i samoinicijativno, organizira prvi primorski partizanski odred. Postaje jedan od rukovodećih među partizanima Hrv. Primorja i Gorskog Kotara. Danas zauzima položaj sekretara Kotarskog Komiteta za kotar Senj. U svome radu dokazao je svoju odanost Kom. Partiji i narodno-oslobodilačkoj borbi, te veliku upornost na sprovođenju djela narodnog oslobođenja.

- 2/ Brozović Josip, rođen 1902 živi u Krmpotama, kotar Senj, kao seljak radnik. Za vrijeme Jugoslavije pristalica H.S.S. Poslije napada Njemačke na S.S.SR. postaje aktivni pristalica narodno oslobodilačke borbe. Narod ga bira u narodno-oslobodilački odbor u Krmpotama i sada nosi dužnost predsjednika N.O.O.-a. Radi njegove odanosti i poštenja prima ga partija za člana u mjesecu maju 1942 god. Kao član partije odan je partiji i narodno oslobodilačkoj borbi, discipliniran ali neizgrađen.

- 3/ Milan Mataija, rođen god. 1907 u Ledenicama, po zanimanju šumski radnik. Političkim radom počeo se baviti god. 1931. Bio je pristaša H.S.S. u svojstvu predsjednika općinske organizacije, a potom predsjednika kotarske organizacije za kotar Novi. Organizator je Gospodarske Sloge u Ledeničkim selima, u H.S.S.-u uvijek zauzima lijevo stanovište. Članom Kom. Partije postaje god. 1940 u mjesecu rujnu.

Kod formiranja partizanskih odreda u Hrv. Primorju zauzima vidno mjesto. U partizanima je najprije vršio funkciju sekretara četne ćelije, a potom sekretara bataljonskog biroa bataljona »Marka Trbovića«. Sa svojim radom dokazao je veliku odanost Kom. partiji i narodno oslobodilačkoj borbi, danas vrši dužnost člana kotarskog komiteta K.P.H. za kotar Novi.

- 4/ Pavao Mataija, rođen god. 1898 u Ledenicama, po zanimanju šumski radnik. Političkim radom počeo se baviti god 1935 i to kao pristaša HSS. Kod formiranja partizanskih odreda aktivno pomaže narodno oslobodilačku borbu. Svojim požrtvovanim radom stiče povjerenje naroda i isti ga bira u općinski N.O.O. u Ledenicama, gdje sada vrši dužnost tajnika.

Radi njegove odanosti i poštenja primljen je u partiju u mjesecu kolovozu 1942. g. Kao član partije pokazao se je odan partiji i narodno-oslobodilačkoj borbi, marljiv i discipliniran, samo nije teoretski izgrađen.

- 5/ Anton Butković, rođen 1900. god. u Ledenicama, po zanimanju lugar. Prije nije pripadao ni jednoj političkoj stranci, po razvitku narodno

oslobodilačkog pokreta aktivno pristupa istome. Radi marljivosti i poštenja narod ga bira u N.O.O. u općini Ledenice, a poslije toga izabran je u članstvo kotarskog N.O.O.-a za Novi. Članom partije postaje u mjesecu kolovozu 1942.

6/ Ugrin Stjepan, rođen 1915 u Bribiru, po zanimanju trgovac. Ne pripada ni jednoj političkoj stranci, a od početka narodno oslobodilačke borbe aktivno sudjeluje u njoj. Uživa velike simpatije u narodu. Ugrin živi i radi u pozadini te prema tome nema mogućnosti slobodnog kretanja.

7/ Marušić Šime, rođen god. 1887 u Grižanama, zemljoradnik. Političkim radom bavi se 25 godina. Prije pristaša nezavisne radničke partije, zadnjih je godina podpredsjednik H.S.S.-a za općinu Grižane i općinski načelnik do sloma Jugoslavije. Danas je predsjednik općinskog N.O.O.-a u Grižanama. Živi u pozadini, spreman je da prema potrebi dođe na oslobođeni teritorij.

Iz vašeg pisma nismo mogli razabrati dali za vjećnike ulaze u obzir ljudi iz pozadine ili samo sa oslobođenog teritorija. Radi kratkoće vremena nismo bili u mogućnosti da pronađemo ljude za Vijeće iz kotara Sušak i Kastav. U partizanima nemamo takovih dok za njihovo pronalaženje u okupiranom teritoriju treba nam više vremena.

Smrt fašizmu sloboda narodu⁵

Na prvoj stranici dopisa, u gornjem desnom kutu, naknadno su dopisani i Vlatka Babić iz Sušaka, Ivan Cetina iz Kastva, Ivo Barbarić iz Krka te

»11. Mato Kršulj radnik, Selca

12. Matetić Dušan, kom. brig. 14. avijat. kapetan u jugoslav. vojsci⁶

Prema tome je OK KPH za Hrvatsko primorje predložio za vijećnike ZAVNOH-a ukupno 12 kandidata, od kojih 8 (osam) Vinodolaca. Imamo li u vidu da je i Vlado Matetić bio sudionik NOB-a u Vinodolu (živio je i djelovao u Vinodolu tj. u Crikvenici, gdje je u ljeti 1941. godine postao član KPH, a uskoro i član OK KPH za Hrvatsko primorje), onda je, zapravo, 9 aktivista NOB-a, predloženih za vjećnike ZAVNOH-a, bilo iz Vinodola, ili čak 75% u primorskim razmjerima.

Konačnu odluku o tome tko će biti vijećnik ZAVNOH-a donosio je CK KPH. Očito je da je CK KPH nešto drugačije procjenjivao kriterijske osnove za izbor delegata ZAVNOH-a, promatrajući i ocjenjujući značenje Vijeća u dugoročnijem kontekstu razvitka NOB-a, pa je, shodno tome, i vršio izbor delegata. Nesumnjivo je da je već tada trebalo voditi računa o tome da se u javnim prijedlozima za vjećnike ZAVNOH-a ne ističu i ne naglašavaju funkcije i djelovanje budućih vjećnika u organizacijama i rukovodstvima KPH, pa su, za većinu — ne samo primorskih odnosno vinodolskih kandidata — isticana ona osobna politička ili stranačka obilježja, koja su imala šire i za široke narodne slojeve privlačnije značenje. To je vidljivo i iz popisa kandidata za vijeće, napravljenog u CK KPH u drugoj polovici prosinca 1942. godine, u kom je istaknuto i ovo:

»Popis drugova predloženih za vijećnike ZAVNOH-a:

.....

Primorje: 1. Strizić Tomo, Hrvat, krojač iz Bribira, bivši tajnik HSS za kotar Novi Vinodolski, lijevi HSS-ovac (k)

2. Mataija Milan, Hrvat, radnik, Ledenice, član HSS-a (k)
3. Marušić Šime, Hrvat, seljak, Grižane, bivši predsjednik HSS za opć. Gržane, predsjednik NOO-a Grižane

.....

7. Kršulj Mato, Hrvat, radnik iz Selaca (k)
8. Matetić Vlado, Hrvat iz Sušaka bivši avijat. oficir (k).⁷

Za tadašnje je vrijeme to bio konačni popis vijećnika ZAVNOH-a iz Vinodola, koji je kasnije ipak izmijenjen. (O tome više u nastavku).

Dakle, CKKPH je od predloženih 9 Vinodolaca prihvatio i predvidio za vijećnike ZAVNOH-a petoricu. Osim njih je predvidio i prihvatio još trojicu Primoraca i to po jednog iz kotarâ Kastav (Cetina), Krk (Barbarić) i Sušak (V. Babić).

U tekstu je, kako smo istakli, naznačeno na kraju podataka slovo »K«, ali u zagradi. Očito je da je ta kratica nastala od riječi »komunist« to više što su svi predloženi, uz čije je podatke stavljena takva oznaka, bili članovi KPH. Izuzetak je Šimun Marušić koji nije bio član KPH, pa uz njegove podatke nema oznake »K«.⁸

Završivši potrebne pripreme CKKPH je planirao da se konstituirajuća sjednica ZAVNOH-a održi 30. siječnja 1943. godine. Zbog toga je poslao 4. siječnja dopis OK KPH za Hrvatsko primorje u kojem je istaknuo da se predviđeni drugovi upute »k nama« (u sjedište CKKPH, koje se nalazilo u Lici) »... najkasnije do 29. o.mj. poslije podne«.⁹

Međutim, kako je poznato, 20. siječnja je započela IV neprijateljska ofenziva, kojom je bilo zahvaćeno i područje Like kao i još nekih hrvatskih krajeva, pa je konstituiranje ZAVNOH-a moralo biti odgođeno. Ipak, početkom ožujka je osnovan »Inicijativni odbor za pripremanje konstituirajuće skupštine ZAVNOH-a«.¹⁰ Namjera je bila da se osnivačka skupština ZAVNOH-a održi »što skorije« i da Inicijativni odbor do tada »rukovodi svim organima narodne vlasti kao njihov privremeni najviši politički forum u Hrvatskoj«.¹¹

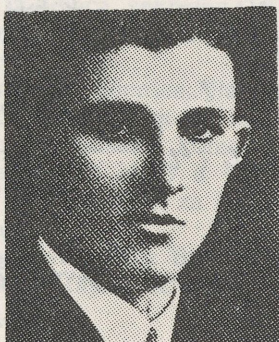
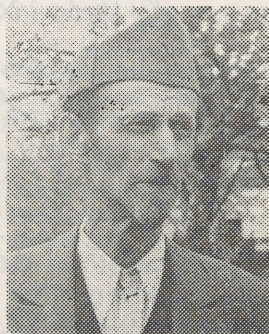
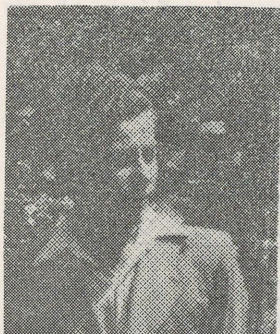
Osnivačka skupština ZAVNOH-a je održana 13. i 14. lipnja 1943. godine. Poziv za sudjelovanje delegata na skupštini uputio je CKKPH 1. lipnja Okružnom komitetu KPH za Hrvatsko primorje uz napomenu da se pozvani moraju javiti Inicijativnom odboru ZAVNOH-a najkasnije 12. lipnja. Naznačeno je poimenično da se imaju javiti: Strićić Tomo, Mataija Milan, Marušić Šimun, Babić Vlatka, Cetina Ivan, Barbalčić Ivan, Kršul Mate i Matetić Dušan (Vlado). Dakle, u pozivu su naznačeni isti kandidati koji su bili predviđeni u prosincu 1942. godine. Na kraju dopisa je upozorenje da se unaprijed odrede govornici na zasjedanju.

Iz raspoloživih je dokumenata vidljivo da su — u vremenu od kada je pisan navedeni dopis (1. lipnja) pa do prvog dana zasjedanja — nastale stanovite promjene u sastavu delegata iz Hrvatskog primorja. Nismo našli o tome nikakva objašnjenja, ali je činjenica da su, pored navedenih, postali tada članovi ZAVNOH-a iz Hrvatskog primorja još i drugovi Vladimir Car i Petar Komadina iz Vinodola te Branko Albaneže iz Bakra.

Vladimir Car je u to vrijeme bio sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za Hrvatsko primorje, a Petar Komadina komandant Komande mjesta Krm-pote—Ledenice i član KKKPH za kotar Novi Vinodolski.

Prema tome su tada (na prvom zasjedanju) članovi ZAVNOH-a postali ovi Vinodolci:

1. Vladimir Car, radnik iz Selaca,
2. Petar Komadina, radnik iz Ledenica, član NOO za Hrvatsko primorje,¹²
3. Šimun Marušić iz Grižana,
4. Mate Kršulj¹³ radnik iz Selaca,
5. Milan Mataija, seljak iz Ledenica, predsjednik HSS za kotar Novi,
6. Vlado Matetić iz Sušaka, bivši avijatičarski kapetan, komandant II. operativne zone,
7. Tomo Strižić, krojač iz Bribira, bivši tajnik HSS za kotar Novi.¹⁴

Vijećnici I zasjedanja ZAVNOH-a iz Vinodola

Matka Belic
Tina Balen
Mikola Rubčić
Miroslav Vukobratović
Miroslav Vukobratović

M. Polović

T. Vukobratović

Jovan Jovanović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Stanić Jovo

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Stanić Jovo

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Miroslav Vukobratović

Potpisnici REZOLUCIJE I zasjedanja ZAVNOH-a, Vijećnici iz Vinodola označeni su okvirima.

Pored njih je bilo još 5 (pet) vijećnika iz ostalih primorskih kotareva. Ni u ovom popisu nije navedeno ni za jednog vijećnika da je član ili rukovodilac u KPH, što je u to vrijeme imalo sasvim određeno propagandno-političko značenje, svakako — manje u Hrvatskom primorju nego u drugim dijelovima Hrvatske.

Na prvom zasjedanju ZAVNOH-a su u diskusiji istupili Ivan Barbačić u ime Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje i Šimun Marušić »u ime neoslobođenog kraja Hrvatskog primorja i Istre«.¹⁵ Na tom je zasjedanju izglasana i poznata Rezolucija koju su potpisali svi prisutni vijećnici. Budući da na njoj nema potpisa Mate Kršula i Vladimira Dušana Matetića, zaključujemo da nisu prisustvovali ovom zasjedanju. Svi ostali vinodolski vijećnici su potpisali Rezoluciju.¹⁶

Zaključimo naše razmatranje konstatacijom da je Vinodol bio dostojno zastupan i na zasjedanju i u članstvu ZAVNOH-a. Zastupali su ga istaknuti pokretači, organizatori i rukovodioci NOB na vinodolskom, pa i širem području. I to je bila vidna potvrda masovnog sudjelovanja Vinodolaca u NOB-u i njihove privrženosti njenim ciljevima. Istaknimo ih još jednom, uz naznaku dužnosti koju su tada vršili u NOB-u:

1. Vlado Car, radnik iz Selaca, sekretar OK SKOJ-a za Hrvatsko primorje,
2. Petar Komadina, radnik iz Ledenica, član a uskoro i predsjednik Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje,
3. Mate Kršul, radnik iz Selaca, sekretar OK KPH za Hrvatsko primorje,
4. Šimun Marušić, zemljoradnik iz Grižana, predsjednik NOO-a za Grižane—Belgrad,
5. Milan Mataija, radnik iz Ledenica, član KK KPH za Novi Vinodolski i dotadanji predsjednik KNOO za isti kotar,
6. Vlado Matetić, rodom iz Sušaka, komandant II. operativne zone NOV Hrvatske. Aktivni sudionik NOB u Crikvenici od ljeta 1941. pa do ljeta 1942. godine i član OK KPH za Hrvatsko primorje u tom razdoblju,
7. Tomo Stržić, krojački radnik iz Bribira, član KK KPH za kotar Novi Vinodolski i dotadašnji tajnik KNOO-a za isti kotar.¹⁷

BILJEŠKE

¹ Na prvom zasjedanju AVNOJ-a nije sudjelovao ni jedan Primorac, niti su Primorci bili vijećnici tog Vijeća.

² Usp. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske — Zbornik dokumenata 1943., izdanje Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb 1964. god., str. 17. d. br. 1.

³ Usp. isto.

⁴ Doratno (biv. Jugoslavija) kao ni ratno (tzv. NDH) upravno područje senjskog kotara nije pripadalo vinodolskom teritoriju. Međutim, OK KPH za Hrvatsko primorje je u ljeti 1942. godine odlučio da krmpotska naselja, kako na slobodnom tako i neoslobođenom dijelu Krmpota, a koja su bila, zapravo, sastavni dio novljanskog upravnog kotara, pripadnu — što se tiče nadležnosti kotarskog partijskog rukovodstva — pod takvo rukovodstvo za kotar Senj, tada smješteno

u Zabukovcu, dakle u području Krmpota. Ovdje ne obrazlažemo tu odluku OK KPH, jer to zahtijeva više prostora.

⁵ Usp. IHRPH, fond KP/267/302. Prijedlog navodimo izvorno, sa svim greškama osim tehničkih. Potpisao ga je Mate Kršul.

⁶ Usp. isto. Ovaj je dodatni popis napravljen CKKPH, pa se po tome može zaključiti da je CK time proširio listu kandidata, iz koje će kasnije izabrati odgovarajući broj vijećnika.

⁷ Usp. isto — KP/17/687. Izostavili smo imena i podatke za kandidate koji nisu iz Vinodola.

⁸ Štoviše, od četvorice Vinodolaca, koji su bili članovi KPH, Kršul je bio i sekretar OK KPH za Hrvatsko primorje, a Vlado Matetić član istog komiteta sve do ljeta 1942. god., kada je postao vojno-partizanski komandant. Toma Strizić je tada bio sekretar KKKPH Senj, a Milan Mataija član KKKPH Novi Vinodolski.

⁹ Usp. »Zemaljsko vijeće...« n. dj. (b. 2) str. 43, d. br. 12.

¹⁰ Usp. isto, str. 50, d. br. 16.

¹¹ Usp. isto. U dokumentu su navedeni i članovi Inicijativnog odbora. Iz Hrvatskog je primorja bila član tog odbora samo Vlatka Babić.

¹² Komadina je tada tek predviđen za člana odnosno predsjednika Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, na koju će dužnost nastupiti uskoro. Naime, upravo je tih dana (početak lipnja) rješavao njegovo »pitanje« CKKPH, jer je OK KPH za Gorski kotar tražio da postane zamjenik komandanta Primorsko-goranskog područja, a OKKPH za Hrvatsko primorje da postane član odnosno predsjednik Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, koji je bio u osnivanju. CKKPH je u razdoblju između 6. i 13. lipnja 1943. godine odlučio da Komadina preuzme dužnost u OK NOO-u za Hrvatsko primorje. (Usp. IHRPH KP/23/1188 i 25/1417. Šire je o tome pisao i Petar Strčić u djelu: »Zapisnici sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943—1945. godine«, posebno izdanje Historijskog arhiva Rijeka, 1975. god. str. 32.)

¹³ Pogrešno. Treba biti Kršul.

¹⁴ Podaci prepisani iz »Zemaljsko Vijeće...« (b. 2.) str. 212/213.

¹⁵ Usp. isto, str. 204.

¹⁶ Usp. isto, str. 221 do 223.

¹⁷ Milan Mataija i Tomo Strizić su upravo u vrijeme priprema za zasjedanje ZAVNOH-a razrješavani dužnosti predsjednika odnosno tajnika u KNOO-u za Novi Vinodolski i uskoro su preuzeli nove dužnosti.